

Sercan Köken

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Bölümü Mezunu

Giriş

Mustafa Kemal Paşa'nın, İstanbul'a geldiği 13 Kasım 1918'den, Samsun'a çıkmak için İstanbul'dan ayrıldığı tarih olan 16 Mayıs 1919'a kadar olan İstanbul'daki 6 aylık dönemi, genelde değinilmeyen konuların başında gelir. Alev Çoşkun, Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'daki bu 6 aylık dönemini, dönemin siyasal arka planını da gözler önüne sererek güzel bir biçimde aktarmış.

Alev Çoşkun "Samsun'dan Önce Bilinmeyen 6 Ay" adlı çalışmasında Mustafa Kemal Paşa'nın girişimlerini 3 ana aşamada sınıflandırarak açıklıyor. Bu 3 ana aşamadan ilki, "Siyasal Girişimler" başlığı altında Mustafa Kemal Paşa'nın hükümette yer alıp Harbiye Nazırı olmak için yaptığı birtakım girişimleri gösteriyor. İkinci aşama ise "İhtilalci Darbe Girişimleri". Burada, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının hükümete darbe yaparak devirmek ve Kuvay-ı Milliyeciler'in yer aldığı bir hükümetin oluşmasını sağlamak yolundaki adımları izleniyor. Son aşamada ise "Anadolu'ya Geçiş Kararı" başlığı altında, başarısız girişimleri karşısında Mustafa Kemal Paşa'nın, Anadolu'ya geçme süreci aktarılıyor.

Alev Çoşkun'un çalışmasının ilk aşamasını oluşturan kısım, 10 Kasım 1918 tarihinde Yıldırım Kıtalarının komutasını 2. Ordu Komutanı Nihat Paşa'ya bırakarak 13 Kasım'da İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Paşa'nın, ilk siyasal girişimlerde bulunması ile başlar. Mustafa Kemal Paşa, ilk temaslarını da Pera Palas'ta kaldığı dönemde Rauf Bey (Orbay) ile gerçekleştirmiştir. Bu hususta Sadrazam Tevfik Paşa hükümetine güvensizlik oyu verilmeye ve yerine tekrardan Ahmet İzzet Paşa'yı getirmeye çalışmışlar, sabık Sadrazam Ahmet İzzet Paşa ile çeşitli görüşmeler yapmışlardır. Hükümete güvenoyu verilmemesi çalışmalarına katılan diğer kişiler ise Ali Fethi Bey (Okyar), İsmail Canbulat Bey ve Tahsin (Uzer) Beyler'dir.

Mustafa Kemal Paşa bu çalışmalarını yürütürken bir yandan da Padişah Sultan Vahideddin ile de görüşme fırsatı bulmuştur. Samsun'a çıkacağı tarihe kadar Mustafa Kemal Paşa, Sultan Vahideddin ile 6 kez görüşecektir. Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın çalışmaları meyvesini vermez ve Tevfik Paşa Hükümeti güvenoyu alır. Mustafa Kemal Paşa, bu sırada "Minber" adlı bir gazete çıkaracak ve bu da onun adına hüsrarla sonuçlanacaktır.

Alev Çoşkun

Mustafa Kemal Paşa'nın, padişah ile görüşmeleri bir sonuç vermemiş, hükümette görev almak için yaptığı girişimler de başarısız olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, artık açık yollardan çalışma faaliyetlerinin yolu tıkanıp gördüğünü görmüş ve yukarıda belirttiğimiz "İhtilalci Darbe Girişimleri" çalışmasının ikinci aşamasına geçmek için kolları sıvamıştı. Bu hususta Mustafa Kemal Paşa, Şişli'deki evinde sık sık görüştüğü arkadaşları ile birlikte "Ayyıldız Cemiyeti" adında gizli bir örgüt çekirdeği oluşturdu. Bu gizli buluşma ve çalışmalara İttihat ve Terakki'nin önemli isimlerinden Kara Kemal Bey de katılmıştı. Bu gizli örgütün amacı hükümeti düşürmek, gerekirse padişahı tahttan indirmektir. Böylece yeni hükümette daha kararlı kararlar alınacağı ön görülüyordu. Nitekim koşullar gereği bu girişimlerden vazgeçildi. Bu sırada büyük bir tutuklama avı başlamıştı. İttihat ve Terakki'nin en önde gelenleri tutuklanarak Malta'ya gönderildi.

Alev Çoşkun, çalışmasının son aşamasında, darbe girişimlerinin de tutmayacağını anlayan Mustafa Kemal Paşa'nın tüm dikkatini Anadolu'ya geçmeye odakladığını ve bu hususta Şişli'deki evinde sık sık görüşmeler yaptığı konusuna eğilir. Çalışma, bu süreçte hem İstanbul'da hem de Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan bazı olayları da gözler önüne serer. Mustafa Kemal Paşa'nın, Samsun'a gitmesi için ordu müfettişliği görevinin verilmesine neden olan olay, İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe'un Osmanlı hükümetine Karadeniz'deki çetelerle ilgili nota vermesidir. Bu bölgeye gönderilecek olan ordu komutanının Mustafa Kemal Paşa olmasında bazı ilişkiler zinciri de devreye girmişti.

Mustafa Kemal Paşa, hem "yetenekli" hem de İttihat ve Terakki Partisi ile mesafeliydi. Bu hususu Mustafa Kemal Paşa'nın şöyle aktarır: "*Mütareke devrinde İzzet Paşa'dan sonra sadrazamlığa gelerek adeta her gün değişen kabinelerinde bakanlık görevi alanların hakkında şöyle bir görüş beslediklerini sanıyorum. Beni Talat Paşa'nın, Enver Paşa'nın ve genellikle İttihat ve Terakki ileri gelenlerinin karşıtı kabul ediyorlardı. Bu nedenle kendileri tarafından kazanabileceğim ve onlara hizmet ederek yararlı olacağım düşüncesindeydiler. Benimle bu yoldan temas arayan, dostluk kurmaya çalışan nazırlar olduğunu hatırlarım.*"

Nitekim, Mustafa Kemal Paşa, 29 Nisan 1919'da 9. Ordu Müfettişliği'ne atanır. Mustafa Kemal Paşa, 14-15 Mayıs'ta Sadrazam Damat Ferit Paşa, Genelkurmay Başkanlıkları yapan Cevat Paşa, Fevzi Paşa ve Sultan Vahideddin ile buluşarak görevi hakkında görüşmeler yapar ve 16 Mayıs'ta yola çıkar.

Sonuç

Alev Çoşkun'un , "Samsun'dan Önce Bilinmeyen 6 Ay" adlı çalışması Mustafa Kemal Paşa'nın, İstanbul'daki faaliyetlerine titizlikle eğiliyor. Burada Mustafa Kemal Paşa'nın salt bir şekilde Anadolu'ya geçme planları yapmadığını, bunların yanında ilk olarak "hükümette görev almak, hükümete güvenoyu verdirmemek" gibi çeşitli girişimlerde bulunduğu çok açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu çeşitli girişimlerde o dönemde ki ilişkiler ağı da gözler önüne serilerek, çok zor, hüznü ve moral çöküntüsü altında Mütareke İstanbul'unun sosyal altyapısı, iç ve dış siyasal oluşum dinamikleri ve siyasal arka planı ele alınmıştır.